

BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96#w2_1(дата звернення: 10.01.2021 р.).

4. Біла-Тіунова Л. Р. *Державна служба України. Загальна частина: навч. посібник. Одеса, 2020. 511 с. С. 324.*

5. Онищук С. В. *Зміна істотних умов державної служби: практичний аспект. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 4. RL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1412> (дата звернення: 10.01.2021). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.4.1.*

6. Соколова О.А. *Умови оплати праці – істотні умови державної служби. Право і суспільство. 2017. № 1(2). С. 103–107.*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Хохич Д. Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
магістрант*

Юридичний інститут

**ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна**

Важливою складовою фінансової безпеки країни залишається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, діяльність якого скерована не лише на відшкодування депозитів у разі настання ситуації їх недоступності, але й на роботу з неплатоспроможними та проблемними установами. У зв'язку із цим, визначення правового статусу ФГВФО має важливе наукове та практичне значення для подальшого удосконалення правових засад його діяльності.

Правовий статус ФГВФО визначений у ст. 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. № 4452-VI, що набрав чинності з 21.09.2012 р. [1].

Так, ФГВФО є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків у випадках, встановлених законом. Відповідно до законодавства України, ФГВФО є державною спеціалізованою установою, що виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб. Крім цього, він має статус юридичної особи публічного права, володіє відокремленим майном, що є об'єктом права державної власності та перебуває в його повному господарському віданні. ФГВФО є економічно самостійною установою, що не має на меті одержання прибутку.

У науковій літературі неодноразово наголошувалося на тому, що слід законодавчо закріпити за ним статус державного позабюджетного цільового фонду. Так, Т. Мазур зазначає, що віднесення ФГВФО до такої категорії зумовлено тим, що передбачені законом внески до ФГВФО мають усі ознаки загальнообов'язкових зборів, можуть використовуватися чітко з метою, передбаченою Законом України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», – відшкодування за вкладами фізичних осіб у банках-учасниках (тимчасових учасниках) [2, с. 26]. Крім того, кошти ФГВФО мають ознаку цільового спрямування. Враховуючи зазначене, слід погодитися з К. Алексійчук, яка виділяє такі ознаки публічно-правових відносин з приводу гарантування вкладів фізичних осіб: 1) підставою виникнення, зміни та припинення цих відносин є закон; 2) сфера здійснення – фінансова діяльність держави; 3) публічно-владний характер; 4) реалізуються при мобілізації, розподілі та використанні централізованого цільового фонду коштів; 5) головний суб'єктом цих відносин є держава в особі створеної нею державної спеціалізованої установи, яка здійснює функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб – ФГВФО [3, с. 60].

На сьогодні, існує законодавча проблема юридичного статусу ФГВФО. Ст. 6 Конституції України наголошує, що державна влада поділяється на законодавчу, виконавчу та судову. Там же зазначено й те, що органи державної влади реалізують свої повноваження в межах Конституції та законів України [4]. Звернемо увагу також на ст. 81 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), де зазначено види юридичних осіб: приватного і публічного права. Юридична особа публічного права

засновується розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування. Ст. 167 ЦКУ вказано також на те, що держава може створювати юридичні особи як публічного, так і приватного права [5].

Доходимо висновку про те, що ФГВФО не є органом державної влади України, а лише юридичною особою публічного права. Досліджуючи процес становлення та розвитку вітчизняної системи гарантування вкладів шляхом прийняття законів України [6], звернемо увагу на важливий аспект. Під час прийняття у 2001 р. Закону «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» у ст. 8 було чітко зазначено: «Фонд є державною спеціалізованою установою, яка виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд є юридичною особою...» [7].

Під час так званого вдосконалення законодавчої бази у 2012 р. це словосполучення виключили, а вказали на те, що він є юридичною особою публічного права та виконує спеціальні функції [1]. Це ще більше додало невизначеності та помилкових трактувань щодо правого статусу, а також того, ким є сам ФГВФО. Наприклад, згідно з ч. 3 ст. 38 визначено те, що «порядок виявлення нікчемних договорів, а також дій Фонду в разі їх виявлення визначаються нормативно-правовими актами Фонду». А також ч. 4 ст. 38 – ФГВФО протягом дії та ліквідації банку повідомляє про нікчемність та, підкреслимо, вчиняє дії щодо застосування наслідків нікчемності договорів [1]. Але ж згідно з КАС суб'єктом владних повноважень може бути не лише державний орган влади, а й орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Отже, ФГВФО, не маючи відповідних повноважень у сфері публічного права, приймає відповідні рішення, що суперечать Основному Закону та на підставі своїх же виданих нормативно-правових актів наділяє себе повноваженням державної влади, хоча до такої не належить. Зазначимо, що тільки органи державної виконавчої влади можуть видавати акти, що є обов'язковими до виконання: Верховна Рада України (далі – ВРУ) (ст. 85 Конституції України); Президент України (ст. 106 там же); КМУ

(ст. 117 там же). Юридичні особи публічного права не наділені такими повноваженнями. Порушується принцип верховенства права (ст. 8 там же), де Конституція має вищу юридичну силу, й усі інші нормативно-правові акти повинні прийматися тільки на її основі та відповідати їй. Чи відповідають нормативно-правові акти ФГВФО про нікчемність Конституції? Ось тут виникає правова казуїстика, щодо правового статусу ФГВФО.

Існує ще одна проблема – неефективність законодавства, його двобічність, неоднозначність та недосконалість. Так, у ч. 7 ст. 3 Закону зазначено те, що органи державної влади та НБУ не мають права втручатися у його діяльність щодо виконання ним функцій [1]. Можемо припустити, якщо навіть органи державної влади не втручаються у діяльність, із цього випливає, що ФГВФО за ієрархією стоїть вище за всі органи влади, – це нісенітниця. Подібні гарантії невтручання в діяльність в рамках закону прописані й щодо НБУ, але останній згідно ст. 2 Закону України «Про Національний банк України» є особливим центральним органом державного управління [8]. ФГВФО не підпорядковується нікому, існує сам по собі, тільки координує діяльність із НБУ (ст. 55 Закону). Це все порушує принцип поділу державної влади, згідно з чинною Конституцією України.

Також наявна проблема контролю за діяльністю ФГВФО. Потрібно визначити, хто його контролює і кому від підзвітний. Згідно зі ст. 5 та ст. 7 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», він підзвітний ВРУ, КМУ і НБУ, щорічно складає звіт, який оприлюднює не пізніше 1 липня наступного за звітним року [1]. Проте жоден владний орган не контролює його дії. Згідно із Законом, у своїй діяльності він керується Конституцією України та законодавством України. Проте сам Закон «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» порушує Конституцію, закони про державну владу та верховенство права.

З наведеного вище доходимо до висновку, що недоцільно вступати у правовідносини з ФГВФО, коли чітко не визначено його правовий статус та владні повноваження, котрі б мали відповідати Конституції України. Як результат, масштабну проблему правового статусу ФГВФО потрібно вирішити негайно, оскільки це несе в собі загрози правомірності затвердження рішень ФГВФО, згубні наслідки по вже прийнятих рішеннях та ризики щодо його подальшої діяльності в юридичному полі України.

Література:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17_ (дата звернення 19.01.2021).
2. Мазур Т. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: до питання розширення кола функцій. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 8. С. 24–27.
3. Алексійчук К. О. Фінансово-правові засади гарантування банківських вкладів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : НАУ, 2014. 167 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.01.21).
5. Цивільний кодекс України, ред. від 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.01.21).
6. Про затвердження Положення про порядок Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів закладами: Рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 09.08.2014 р. № 14. Офіційний вісник України. 2012. № 72. – С. 2912.
7. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 20.09.2001 р. № 2740-III. Голос України. 2001. № 191. 19 жовтня (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2740-14#Text> (дата звернення: 19.01.21).
8. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 228.